

LIETUVOS POLITINIŲ KALINIŲ IR TREMTINIŲ SAJUNGOS LEIDINYS

Eina nuo 1988 m. spalio 28 d.

Nr. 18 (159)

1995 m. gegužė

III LLKS suvažiavimas

KAUNAS. Balandžio 29d. LPKTS būstinėje įvyko III Lietuvos laisvės kovos sajūdžio suvažiavimas. Dalyvavo 209 pokario metų LLKS nariai. Nedaug jų iš dešimčių tūkstančių belikę gyvų. Kulkų suvarptyti, čekistų iškankinti, metų ir darbų nualinti, bet tvirtai pasiryžę už Lietuvos gerovę atiduoti visą savo gyvenimą.

Kaip ir ginkluotojo partizaninio pasipriešinimo metais, LLKS turi 9 apygardas: "Tauro", Dainavos, "Didžiosios kovos", "Vyčio", Algimanto, Priskėlimo", Žemaičių, Vytauto, Kešučio. Visų apygardų atstovai tarė žodį ir pasiūlė kandidatus į naująją valdybą. Aptartas ir patvirtintas partizano statusas. Sudaryta 28 asmenų valdyba, išrinkti 3 sričių vadai. Patvirtinti įstatų pakeitimai ir papildymai, išrinktos revizijos ir etikos komisijos, priimtas nutarimas.

III LLKS suvažiavime dalyvavo ir sveikinimo žodį tarė Seimo narys LPKTS prezidentas B.Gajauskas, mons.A.Svarinskas, SKAT viršininkas A.Pocius. Pastarasis LLKS vadovui A.Čeponiui įteikė SKAT ženklelių. "Šilio" dainininkai dalijosi savo keliomis po Šiaurės Ameriką, išpūdziai, pasidžiaugė užsienio lietuvių parama, iš kurios numato sušelpti bėdoje atsidūrusius savo likimo brolius, statyti paminklus žuvusiųjų Lietuvos partizanų atminimui.

Šiltu pagarbos ir padėkos žodžiu prisimintos partizanų motinos didvyrės. Motinos dienos proga nuskambėjo eilėraščių posmai, daina.

Iškilmingoje pagarbioje aplinkoje LLKS nariai įteikių pažymėjimai ir ženkliukai. "Priesaika tebegalioja - privalone

Nuotraukose suvažiavimo akimirkos

dirbtini, kovoti dėl visiškos Lietuvos Nepriklausomybės", - tokiai žodžiai suvažiavimą baigė J.Čeponis.

Marija GRAŽULIENĖ

LLKS įstatų pakeitimai

IIIId. 14p. LLKS nariai gali būti:

1. 1941m. Birželio sukilio dalyviai;
2. Lietuvos atviro ginkluotojo pasipriešinimo dalyviai - partizanai;
3. Lietuvos partizanai-pogrindininkai, turėję ginklą, davę priesaiką.

LLKS nariai negali būti:
Buvę partizanai:

- a) savo noru pasišalinę iš partizanų gretų;
- b) bendradarbiavę su priešais, jų užverbuoti;
- c) per tardymus išdarę ir praudę draugus.

IIIId. 15p. LLKS nariai rėmėjais gali būti:

1. Buvę partizanų ryšininkai ir rėmėjai;
2. Lietuvos laisvės kovotojų vairai.

Patvirtinta LLKS III suvažiavimo 1995 04 29

Kaune

Visi užsisakykime "Tremtinį"

Nutarėme prenumeratoriams kainą už "Tremtinį" nedidinti, nors jo savikaina, brangstant elektros energijai, kaskart stipriai šokteli. Taigi Lietuvoje tik per Paštą užsisakiusiems ši laikraštį neteks mokėti brangių.

Antrojo pusmečio "Tremtinio" prenumerata jau vyksta. Patariame nedelsiant visiems ši laikraštį užsisakyti Lietuvos pašte, kad greičiau žinotume, kiek turėsime lešų ištikimiausiemis savo skaitojojams metų pabaigoje apdovanoti atminimo knyga.

"Tremtinys" leidžiamas 4 kartus per mėnesį. Jo indeksas 67388.

Prenumeratos kaina 3 mėn. 9 Lt 36 ct, pusei metų - 18 Lt 72 ct su Paštto paslaugomis.

Pastaba: Atsiūmantieiams laikraštį "Tremtinio" redakcijoje

prenumerata pusei metų kainuojas 14 Lt 40 ct. Tačiau
pas mus užsisakyti taip pat reikia iš anksto susimokant
ir išsirašant į redakcijos prenumeratos knygą.

Redakcijos inf.

Rengia žurnalistas Česlovas IŠKAUSKAS

Savaite Seime ir Vyriausybėje

■ Pergalės 50-metis nustebė ir Knygnešių, ir Žurnalistų, net ir Motinos dieną. Seime ir Vyriausybėje diskusijos blaškėsi tarp kraštinumų: būrys karo veteranų peikė Prezidentą, kad šis nusileido opozicijai ir nevyko į minėjimą Maskvoje, o kai kuri Stalino saulės gynėjai per televiziją teigė, kad jokios Lietuvos okupacijos nebuvu... Kiti siūlė gegužės 9-ąją skelbtinė šventė, o gedulė diena: pergalė prieš fašistinę Vokietiją atrišo rankas Stalino talkininkams, kad šie ištisas tautas marintų lageriuose.

Bet Seimas valdančiųjų balsų dauguma parlamente pritarė G.Kirkilo rezoliucijai paminėti šią dieną kaip Antrojo pasaulinio karo aukų atminimą. Tai turėjo reikšti ir kritisų Stalino guluose minėjimą, bet praktiškai įvairiuose renginiuose buvo prisiminti vien tik karo dalyviai. Menininkų rūmuose susirinkę 16-osios lietuviškosios šaulių divizijos veteranai aiškiai ilgėjosi didvyriškumo laiką, nors už tai sveikatą ar net gyvybę atidavusiu smerkti negalima. Jie pristatė knygą "Atmintis", kurioje paskelbta 9350 žuvusiųjų karių pavardžių.

Pasak istoriko A.Liekio, kai "daugelis valstybių džiaugsis pergalės prieš fašizmą metinėmis, mums derėtų tik viena - nulenkti galvas rezistencijos aukoms". Šioje kovoje žuvo apie 38 tūkstančiai žmonių. Taigi gegužės 9-ąją karas nesibaigė. Tas teiginių tiems karo veteranams, kurie teigė, kad sovietinės okupacijos nebuvu, aiškiai nepatiko. Tuo tarpu Lietuvos okupacija ir pats karas tebesi iki pat 1990-ųjų Kovo 11-osios, kai buvo atkurta Nepraklausomybė.

Nebuvvo šventinis ir Seime vykės grupės Rusijos Dūmos deputatų susitikimas su parlamentarais. Kai kurie jų atsivežė rusų nacionalistų suformuotas nuostatas, kad esą Lietuvos skriaudžiami kitataučiai, persekiojami rusakalbiai, uždaromos rusų mokyklos. Jiems buvo pateiktai skaičiai: Lietuvos gyvena 8,5 proc. rusų, jie gali lankytis 91 rusų, 88 mišriųjų mokyklas. Dabar iš bendro moksleivių skaičiaus jose mokosi 11 proc. rusų moksleivių.

Su Dūmos delegacija atvykęs "žirinovskininkas" M.Vokulenka teigė, kad Maskva atstatė Vilnių ir visą Lietuvą, kad mes turime būti dėkingi jai... Tik paskui, supratęs, kad kalba kaip Vladimiras Volfovičius, liberaldemokratas viską nuleido juokais ir... paprasė šimto gramų...

Juokas juokais, tačiau šie pokalbiai rodo bendrą Lietuvos ir Rusijos santykų situaciją, kad ir kaip juos gražintų LDDP veikėjai. Juodą antspaudą pergalės minėjimui uždeda Rusijos vykdomas genocidas Čečėnijoje: vienur į dangų šauna šventiniai fejerverkai, kitur - griaudžiai pabūklai...

■ Antradienį Seimas dirbo įprastinį darbą, pasirengęs išnagrinėti 17 klausimų. Deputatų nuotaika nebuvvo šventinė, nes, kaip juokavo "Respublika", vadovaujantis Alkoholio kontrolės įstatymu, iš Seimo bufetų ir restoranų išimtas alkoholis... Tokie kaip M.Stakvilevičius ar V.Petkevičius vaikščiojo be ūpo...

■ Vyriausybė puolė smaugti savivaldybes, kai jose absolūtiučiai daugumą rinkimuose gavo dešinieji: finansų ministras pasrasino, kad jeigu jos nevykdys 451 nutarimo, tai R.Šarkinas nutrauks savivaldybių finansavimą.

■ Premjeras toliau maitino pažadais, kad Venesuelos emulsjonas išgelbės Lietuvą, kad naujas Energetikos įstatymas suduos smūgi naujam kainų pakilimui, kad TVF suteiks naujų kreditų, nors Lietuva ir šiaip neišskapsto iš skolų užsienio kreditoriams...

■ Žodžiu, valdžios viršunėse viešpatavo optimizmas. Tik niekas Lietuvos gyventojo nežikins, kad gyvename vis geriau, kad įveikiamos vis naujos aukštumos. Jis mato, kad prieš 50 metų krauju ir kančiomis pasiekta pergalė tampa našta. Lietuviai ją tebevelka, nors štai jau penkeri metai yra nepriklausomi...

**Lietuvos Respublikos Prezidentui Algirdui
Mykolui Brazauskui**

Dėl Antrojo pasaulinio karo pabaigos

Lietuvos laisvės kovos sajūdžio (LLKS) dalyviai primena, kad Lietuvoje po vadinosios antihitlerinės koalicijos pergalės prasidėjo dar didesnis tautos genocidas. "Išvaduotojai" degino kaimus, žudė vaikus, nėščias moteris ir jaunuolius, vengius tarnauti okupantų armijoje, naikino Lietuvos taurinius ir valstybinius simbolius, paminklus, niekino kapus ir nužudyti kūnus, niokojo bažnyčias, "Išvaduotojai", vietinių kolaborantų -komunistų ir stribų - padedami, vykdė masinius trėmimus ir skatino sventimaučių imigraciją. Nebuvo vykdomos Atlanto Chartijos teisinio akto nuostatos, garantavusios visų valstybių prieškarinį valstybingumą. Baltijos tautos buvo paliktos vienos prieš nuožmū okupantą - stalininę Rusiją (Sovietų sąjunga). Beveik 10 metų Lietuvoje organizuotai vyko aktyvus ginkluotas partizaninis pasipriešinimas. Vėliau rezistencijos formos keitėsi. Visa tai sėlygojo 1990m. kovo 11 dienos Lietuvos Valstybės nepriklausomybės

atkūrimą. Tačiau okupacinė kariuomenė ir toliau vykdė nusikaltimus prieš lietuvių tautą, kol 1993m. rugpjūčio 31 dieną buvo visiškai išvesta iš Lietuvos, o iš kitų Baltijos valstybių - Estijos ir Latvijos - 1994m. rugpjūčio 31d. Šią dieną ir reiketų laikyti pabaiga Antrojo pasaulinio karo, kurio pradžia laikoma 1939m. rugsėjo 1d., kai užpuolė Lenkiją hitlerinė Vokietija, o po kurio laiko prie jos prisijungė stalinių Rusija (Sovietų sąjunga).

Lietuvos laisvės kovos sajūdis (Lietuvos partizanai) gerbia Antrojo pasaulinio karo aukų atminimą, laiko save šio karo dalyviais ir nori, kad istoriniai įvykių būtų teisingai vertinami. Kartu primena, kad okupantu karių palaikai iš miestų aikštelių ar kitų vietų (pavyzdžiu, palaidoti Palangoje prieš katalikų bažnyčia) turėtų būti perkelti į tam skirtas vietas.

*Priimta III LLKS suvažiavimo
1995 04 29 Kaune
LLKS pirmininkas
J.ČEPONIS
Posėdžio pirmininkas
V.BALSYNS*

**Kreipimasis į LR Seimą
ir LR Vyriausybę**

Mes, buvusieji Lietuvos ginkluotojo pasipriešinimo dalyviai - partizanai - savo III suvažiavime balandžio 29d. Kaune vienintegiai nutarėme kreiptis į Lietuvos Respublikos Seimą bei Vyriausybę, prašydami skubiai svarstyti ir priimti įstatymą, reglamentuojantį jau daugelį metų keliamus mūsų teisėtus reikalavimus:

1. Buvusiams kovotojams - partizanams - pripažinti karinį statusą, turėtus laipsnius ir apdovanojimus.
2. Besalygiškai grąžinti konfiskuotą turtą - žemę, namus, o paroduoantiems žemę valstybei nedelsiant išmokėti kompensacijas.
3. Protestuojame prieš valstybinių į laipsnio pensijų skyrimą KGB darbuotojams ir buvusiajai nomenklaturai.

Priimtas III LLKS suvažiavimo 1995 04 29 Kaune

LIETUVOS RESPUBLIKOS SEIMAS

LR Prezjerui Adolfu ŠLEŽEVIČIUI

**LR Seimo Politinių kalinių ir tremtinų Laisvės Lietuvių tautininkų sąjungos ir Demokratų partijos frakcijų
PAKLAUSIMAS**

Prašome pateikti duomenis apie sovietmečių (1940-1941 ir 1944-1990m.) vykdytą lietuvių tautos genocidą, jo organizatorius bei vykdytojus:

1. Kurios teisungumo institucijos ir specialiosios valstybinės organizacijos atlieka lietuvių tautos genocido tyrimą?

2. Kokias funkcijas lietuvių tautos genocido tyrime atlieka kiekviena institucija bei organizacija? Kas ši darbą koordinuoja?

3. Kokie lietuvių tautos genocido tyrimo rezultatai šiuo metu:

- kokie lietuvių tautos nuostoliai dėl sovietmečiu vykdyto tautos genocido;

- kokie išaiškinti su okupantais kolaboravę ir tautos genocidą vykdę asmenys;

- kokie sprendimai buvo priimti dėl šių asmenų?

**LRS Politinių kalinių ir tremtinų Laisvės frakcija B.Gajauskas
LRS Lietuvių tautininkų sąjungos frakcija L.Milčius
LRS Demokratų partijos frakcija S.Pečeliūnas**

Ar ilgai leisime valdžiai savavaliauti?

Visuotinės žmogaus teisių deklaracijos 17 str. parašyta: iš nieko negali būti savavaliiškai atimta jo nuosavybė. Tačiau daugelis prieškario žemės savininkų ar teisėtų jų įpėdinių iš valdžios institucijų gauna tokio turinio raštelius: "Sugrąžinti paveldimos žemės natūra negalime, nes jūsų žemė pateko į žaliajā zonā ir bus išperkama..." Tokia padėties tėsių jau keleri metai. Nei žemės, nei pinigų. Žeme naudojasi kiti, valdžia už žemę ima nuomas mokesčių. Kas paaiškins, kaip prieškario ūkininko žemė, patekusi į žaliajā zonā, vėl tapo valstybės nuosavybe? Juk nepriklausomos Lietuvos valdžia nėra priėmusi jokių savininkų žemės konfiskacijos, revizicijos ar nacionalizacijos aktų.

Dabartinė valdžia teigia, kad ši žemė savininkams negražina ma dėl to, kad Aukščiausioji Taryba ją suteikė kitiems asmenims neterminuotam laikotarpiui pagal 1990m. liepos 26d. nutarimą "Dėl kaimo gyventojų sodybinių sklypų išplėtimu" ir net numatė ją ateityje jiems

parduoti. Seimas atseit tik įgyvendina anksčiau priimtu nutarimą. Tačiau tai netiesa, nes LR Vyriausybės 1990m. spalio 11d. nutarime rašoma, kad šios asmeninio ūkio "žemės naudojimo teisė iš dalies arba visiškai nutraukiama žemės įstatymu nustatyta tvarka".

Konstitucinis teismas 1995 03 08 d. nutarime konstatavo, kad asmeninio ūkio žemės sklypus "išpirkti iš buvusių savininkų galima tik tada, jeigu yra teisėti šių dabartinių sklypų naudojai". Nuostata "išperkama žemė numatyta gyventojų asmeninio ūkio poreikiams" negali būti aiškinama kaip išankstinis pagal AT 1990m. liepos 26d. nutarimą nesuteiktos žemės išpirkimą. Priešingu atveju būtų patiekiti Konstitucijos 23 straipsnyje įtvirtinti nuosavybės teisių gynimo principai.

Natūralu, kad po tokio nutarimo dabar iškyla klausimas: ar yra šiuo metu naujų teisėtų tikrujų prieškario savininkų žemės savininkų? Mūsų nuomone, jų nėra todėl, kad asmeninio ūkio žemės suteikiimo ir įforminimo va jus po ž-

mės įstatymo įsigaliojimo 1994m. liepos 1d. prarado savo teisėtumą, nes žemės naudojimo teisės įforminimo neterminuotam laikotarpiui šis įstatymas nenumato. Nenumatyta žemės įstatyme ir valstybei nuosavybės teise nepriklausančios žemės pardavinėjimas privačion nuosavybėn.

Dabar bus bandoma neteisėtai parduoti sietinė žemę pasitelkiant apskričių valdytojus. Tačiau jau per vėl. Įsigaliojus žemės įstatymui, nesugražintos žemės pardavinėjimas arba jo įforminimas amžinam naudojimui yra neteisėtas.

Tačiau, kaip sakė vienas sovietinis vadovas, nėra tokios tvirtovės, kurios negalėtų įveikti daugumiečiai. Būkime budrūs. Ginkime savo teises, nes mūsų valdžios okupantų išmokyti savavaliauti. Reikalaukime savo žemes sugražinti, kol dar nėra "teisėtų naujų savininkų", nes po to jas susigražinti gali būti sunkiau.

Lietuvos žemės savininkų sąjungos pirmininko pavaduotojas Rimantas LIAKAS

**Šv.Velykos buvusiuoose
KGB rūsiuose**

Šv.Velykų nuotaiką pajutome jau Verbų antradienį. Po šv.Mišių Arkikatedroje verbomis pasipuoš vilniečiai užplūdo buvusių KGB rūmų antro aukšto fojė.

Susirinkusiems papasakojo apie akcijos dalyvių santykius su Lietuvos gyventojų genocido tyrimo centro generaliniu direktoriumi V.Skuodžiu, su vietine valdžia, remontojančia šiuos rūmus, apie archyvus saugojančių budėtojų rūpesčius ir vargus.

Seimo Laisvės frakcijos narys P.Jakučionis papasakojo apie Seime svarstomus įstatymų projektus ir priimtus nutarimus. Jis pasisakė prieš Rusijos gėdingą karą Čečenijoje, prieš rusų karių lakūnų provokacijas Lietuvoje ir pasmerkė Vakarų valstybių pataikavimą ir nuolaidžiavimą Rusijai. Be to, jis atkreipė klausytųjų dėmesį į valdžios vyru padėžinės pažintines keliones po užsienio šalis už Lietuvos gyventojų pinigus.

Protesto akcijai "KGB archyvai į švarias rankas" prikaria ir ją aktyviai remia Lietuvos žmonės: prieš Velykų šventes akcijos dalyviai gavo didelę siuntą maisto produk-

Susipažinkime su kai kuriai I laipsnio valstybinę pensiją gaunančių pensininkų biografijomis (lauksime nuomonų)

Jakovas Kirluščenka (g.1929 08 05, Charitonovkoje, Omsko srt.), LTSR valst. veikėjas, TSKP narys (1956). 1953m. baigė Lietuvos ž.ū akademiją. 1953-1971m. LTSR valstybinės plano komisijos vyresnysis inžinierius, sk.viršininko pavaduotojas, viršininkas. Nuo 1971m. Vyriausiosios materialinio tiekimo vbos prie LTSR MT viršininkas. 1971-1976m. LKP revizijos komisijos, nuo 1976m. LKPCK narys. Nuo 1971m. LTSR AT deputatas. (Lietuviškų tarybinė enciklopedija, t.5, Vilnius, 1979, p.530)

Kostas Blūulis Žvalgybinės partizanų grupės, veikusios hitlerinės okupacijos metais Krentingos apskr., užuomazgą sudarė 1944 07 18 į priešo užnugarį pasiusta 15 žmonių grupė, kurioje buvo vyr.ltn. V.Vigelis, ltn.Peleckis, ltn.Karinauskas, R.Aleksandravičius, K.Blūulis, V.Urbelis, L.Požeraitė ir kt. Ypač aktyviai dirbo žvalgybinį darbą stoję į grupę J.Šimkus (rašyt.J.Šimkaus tévas), A.Ročkus, M.Vigelis. Grupė bazavosi Būtingės miške. Radijo stotį įrengė Šventojoje, pas M.Kuršaitį. Grupė žvalgai rinko žinias apie priešo dalinių dislokaciją ir perdavinėjo į "Didžiąją žemę". (Mažoji lietuviškų tarybinė enciklopedija, t.1, Vilnius, 1966, p.599).

Stasys ŽUKAS

Ne teisesni, o vieninteliai teisūs!

Edmundas SIMANAITIS

Pasaulio didžiūnų kalbos, išpūdinčios parodai, džiūgaujančios minios Paryžiuje, Londone ir Berlyne ir mums atrodo suprantamai, pateisini, natūralūs. Vakarai mini prieš pusmėnesį pasibaigusio Antrojo pasaulinio karo metines. Ir Lietuvos Prezidentas dalyvavo iškilmingose ceremonijose Londone. Tačiau gegužės 9-ąją nė vienas Baltijos šalių prezidentas nedalyvavo išpūdinguose renginiuose Maskvoje. Maskva suraukė nosi - nei Estija, nei Latvija, nei Lietuva nepripažista "išvadavimo". Neišgąsdino ir kaltinimas provincializmu. Būtų šventvagiška (ar dar baisiau) pasikarto jusio genocido nusikaltimus - trėmimus, enkvedistų siautėjimus ir žudynes, masines represijas, suintensyvėjusias pasibaigus karui, minėti ir švesti kaip "fašizmo sutriuškinimą" ir Lietuvos "išlaisvinimą". Nelabai patogiai jautėsi Maskvoje ir didieji pasaulio politikai. Vieniems buvo labai neparanku, o gal net ir gėda dalyvauti kariniame parade, kiti neturėjo jokių skrupulų, ir Čečenijos pagalbos šauksmas jų netrikdė. Rasis ir publicistų, ir politologų, kurie ši antrojo tūkstantmečio pabaigos bene paradoksaliausią įvykį išnagrinės visais aspektais. Bergždi mėginių ką nors nuslėpti ar užmaskuoti skambiais šukiais ar niekšybė pateisinančiomis frazėmis. Laisvės, savarankiškumo siekiančių tautų slopinimas, kruvinos represijos, ci vilų gyventojų žudynės, išvarymas iš gimtujų žemėjų - jau seniai ne koks nors vienos šalies, o viso pasaulio "vidaus reikalas". "Didžioji" politika šio įsakmaus faktu niekaip negali tylomis apeiti. Štai kodėl kai kurie aukštėji Maskvos svečiai sutrinka ir blaškos, jaukdami aiškias sąvokas, negudrai ir neryžtingai teisindami savo poelgi.

Mūsų šalies Prezidentas apsisprendė, o gal buvo priverstas apsispirsti, kai pajuto akylą ir ausylą vi suomenės dėmesį jo pasirinkimui, kur dalyvauti iškilmėse, su kuo sveikintis ir kam dėkoti "už išvadavimą". Reikėtų sutikti, kad valdžios sprendimas neminėti "pergalę" dienos, o pagerbtį Antrojo pasaulinio karo aukų atminimą neišskiriant nieko pagal politine spalva, buvo krikščioniškai teisingas. Prezidentas A.Brazauskas padėjo vainiką prie Pirčiupių "Motinos". Premjeras A.Sleževičius pagerbė Aukštosiuo se Paneriuose hitlerininkų sušaudytus žydus. Seimo galva Č.Juršėnas nusilenkė Antakalnio kapinėse palaidotiemis sovietų kareiviams. Krašto apsaugos ministras L.Linkevičius pagerbė Kauno IX forto aukas ir padėjo vainiką prie paminklo 1941 metų sukilimo dalyviams. Tai bene vi si aukštostos valdžios parodyti pagarbos kruviniausiojo karo aukoms ženkli. Bet kodėl garsiai skelbian-

tys santarvę valdžios vyrai nerado nė vieno gėles žiedo padėti ant vokiečių kareivių kapų? O gal ne žie do, o pačių kapų nerado? Ir jie pukiai žino, kas kaltas, kad tokiai kapų neišliko. Nelygybė mirusiems akivaizdi - vieno okupanto kareivai pagerbtī, kito - ne... Neprisimė valstybės vyrai ir pirmojo bolševikmečio aukų. Juk mažai kas begrižo iš Sibiro. O kur dar Pravieniškių žudynės, Panevėžio daktarų nukankinimas, Rainių miškelio baimumai ir gausybė raudonarmiečių įvykdytų žudynių, traukiantis iš Lietuvos. Ne vienas antisovietinio pogrindžio dalyvis laukė - gal kas iš valdžios didžiųjų pareigūnų su puokšte ateis prie Tuskulėnų duobių? Ten dar nėra paminklo, dar valdžia netarė žodžio - ar ten iš tikrujų bolševizmo aukos. O juk profesionalas KGB budelis Dolgirivas savo kruvinajį darbą pradėjo dar nesibaigus karui, vos tik paėmus Vilnių.

Prezidentas A.Brazauskas gegužės 8-ąją kalbėjo, kad reikėtų "visuose karuose kritusioms aukoms pastatyti vieną atminimo paminklą...", kad šiandien jau nebe taip svarbu, kokioje armijoje kariaudamas mūsų krašto žmogus žuvo Antrojo pasaulinio karo audroje. Mirtis juos sutaikė ir turi taikyti mūsų gyuosius".

Toliau valstybės vadovas samprotavo šitaip: "Karo metu vieni lietuvių fronte ir partizanų būriuose kovėsi prie fašizma, kiti prie komunizma, treti ir prie vieną, ir prie antrą. Kas tas visažinis, galintis dabar pasakyti, kurie iš jų buvo teisesni? Ar tie, kurie nuėjo į karą prie fašizmą ir žuvo kur nors prie Berlyno, Karaliaučiaus ar Aleksejevkos? Ar kurie pakėlė ginklą prie stalinių okupantų ir padėjo galvas gimtojoje žemėje ar Sibiro platybėse?"

Tai ne retorinis klausimas, o pats esmingiausias iš visų galimų, kai kalbama apie Lietuvos valstybinumą. Tik partizanai, tik laisvės kovotojai, vieninteliai iš visų su ginklu rangoje kovojujų, buvo nuosekliausiai nepriklausomybės gynėjai, nesusitepę kolaboravimu su rudoju ar raudonuoju okupantu. Neturime moralinės teisės smerkti jėga rekrutuotų mūsų vyrų į sovietų armiją, lygiai taip pat ir vadinamųjų plechavičiukų, kurie tikėjos apginsią Tėvynę. Teisėnių atrinkimo klausimas svarbus, bet ne esminis. O vieninteliai kovotojai, nepakeitę nei himno, nei vėliavos, nei idėjos ir vizijos matyti Lietuvą laisvą - buvo partizanai. Skaudu, o kartais nepakeliamai sunku matyti juos dar gyvus, bet nepripažintus Tėvynės (ar valdžios), regėti menamus bevardžius kapus iki šiol valdžios deramai nepagerbtus.

Komentaras aktualia tema

Česlovas IŠKAUSKAS

Fejerverkai plieskia, o karavanas eina

Štai galima perfrazuoti seną rytiečių patarę: šuo loja, o karavanas eina. Kitaip sakant, Maskvoje buvo švenčiamas Pergalės 50-metis, o čečenai rengė pirtį rusų kariuomenei Kaukaze. Būtent tą naktį, kai Rusija, sutikusi beveik 60 šalių vadovus, ruošesi kariniam paradui Smolensko aikštėje ir karo veteranų eitynėms Raudonojoje, Dž.Dudajevas surengė vadinamąjį ilgų peilių naktį.

Šio keršto akcijos išvakarėse Vilniuje kalbėjaus su pažistamu čečenu, kuris jau dešimt metų verčiasi įvairiais verslais, beje, naudingais ir Lietuvai. Jaunuolis pasakojo, kad naktis neteisingai vadinama ilgų peilių naktimi, nes čečenai apskritai nėra kerštinga tauta, ir dažniausiai pasirenka tas atpildo priemones, kuriomis naudojasi priešas. Tačiau mano pažistamas įsiaudrino, kai émė pasakoti, ką su čečenų belaisviais išdarinėja rusų kareiviai, ypač baudėjai iš spec.dalinii. Tada aš suprantu čečenus: Maskvos piktadarybės svetimoje žemėje šaukiasi atpildo.

Dž.Dudajevas, kalbėdamas Ukrainos TV žurnalistams balandžio 10d. Vedeno gyventėje (Ši interviu transliavo TELE-3), pasakė, kad Rusijos miestai dega taip, kaip degė Groznas. Čečenų verslininkas sakė, kad už 10 dolių Rusijos provincijoje gali nusipirkti sprogmenų, galinčių nuversti ištisą

gamyklą. Aš patikėjau, kad čečenai tokiai veikliai pinigų atrastu.

O ką kas jie švenčia pergalę. Ne tokią svarbią, kaip rusai ir jų sajungininkai prieš 50 metų, bet - savo, eilinę, mažą, tačiau labai reikšmingą ginant laisvę ir tautos siekius. Turiu galvoje mūsius Grozne, kurį rusai jau buvo paskelbę visiškai užimtu miestu.

Čečenų generalinio štabo viršininkas A.Maschadovas per Grozno TVR (tik pagalvokite: čečenų vadas kalba per rusų užimto miesto televiziją) pranešė, kad sostinė greitai bus atsūmpta. Mūšiai vyksta Grozno prieigose. Rusų būriai traukiasi į Šiaurinius miesto rajonus, bet užtstat bombarduoja Bamutą, kur teliko keli šimtai vietas gyventojų. P.Gračiovas, matyt, prieš šventes "padauginęs", pasakė, kad rusų kariuomenė Grozno taip lengvai neatiduosis. Vadinas, Dž.Dudajev "ginkluotos formuotės" likviduoja nekalnuose, o karas teisiasi pačioje Čečenijos širdeje...

Ivykiai rodo, kad Maskva, ko gero, pradeda suprasti karo Kaukaze beprasmiškumą. Galbūt tai B.Jelcinui pašnibždėjo B.Klintonas, H.Kolis, F.Miteranas, V.Havelas Raudonosios aikštės tribūnoje? Rusų kariuomenės paradas Grozno aerodrome, prisiminus tą seną rytiečių patarę, tebuvo nedrasus amsejimas prieš galingą čečenų rūstybę.

Ar nėra didesnių rūpesčių?

Snobizmas vis atkakliai skinasi kelią į mūsų gyvenseną. 1995 05 04 Prezidentas, lyg neturėtų ko rimčiau veikti, visą akademinę valandą vedė derybas su... pasaulio gražuole Rau iš Indijos. Stebi vyriausybinius korėžus su gražuole, skaitai plačius reportažus apie jos užėmimo programas ir nejučiom patalpojį, kad mes gyvename ne iki begalybės nuskurdintoj šaly, kur pažeminti iki elgetų ilgai sążiningai dirbę žmonės, bet kažkokioj pasakų šaly, kur dykaduoniams užimti sugalvojama aibės fantastinių renginių. Kaip rašė spauda, gražuolės Rau viešnagė kainavo 200000Lt, o naujausios Lietuvos gražuolės rinkimai - 400000Lt. Rémėjai noriai randa lėšų gražuolėms, egzotiškoms keilionėms po kalnus, Afriką, vandenynus, lyg būtume labai turtinga šalis (tik sunkiau rasti lėšų Eišiškių lietuviškai mokyklai, o ir daug kam kitam).

O vis dėlto Vyriausybė turėtu peržiūrėti, kokių renginių rémėjams ir kokių lygių taikytinos mokesčių lengvatos už šias labdaras.

"Klanas" ir dorovė

Mūsų sukčiai ir nusikaltėliai jau nieko nenustebins - tai kasdiemini reiškinys. Ir vis dėlto "Respublikoje" skelbtasis "Klanas" paryškinio šio pasaulio kontūrus, suteikė jam valstybinio solidumo. Ar ne todėl "Lietuvos rytas" tuo susirūpino ir prisiminė "Klano" dorovės pradus ("Liet. rytas", 1995 05 03), tik, žinoma, geraja prasme - apie tarjamai buvusią partinę savikontrolę. Kokia buvo ši savikontrolė, dar nesunku prisiminti iš visai nesenos praeities ir ypač iš jau subrendusio socializmo klano narių tarpusavio santykų. Pavyzdžiu, Palangoje iš daugelio korumpuotų aukštų valdininkų per daugelį metų nė vienės nebuvė nubaustas Didžiausia "bausmė" būdavo klano kompaniono nuvarymas prie kito - dar sotiesnio lovio; tam tikslui net būdavo steigiami specialūs etatai (panašiai kaip dabar išvaryti ministrai skiriama ambasadoriais). Todėl keista, kaip iš viso galima kalbėti apie bolševikinę dorovę. Juk pats partijos nario iškėlimas virš visos visuomenės įstatymų yra šurkščiausias teisinių normų pažeidimas.

Žaliakepurių (NKVD) sveikinimas su pergale

Oficiali mūsų valdžia tyla paminėjo labai sunkios rezistencinės kovos prieš okupantą 50-mečio pradžią. Užtstat LDDP Seimo deputatai labai jautriai prisiminė raudonarmiečių vargus ir aukas kovoje prie fašizmą. Kova su fašizmu, be abejų, buvo reikalinga. Bet ne mažiau svarbu ivertinti ir patį kovotoją. Bėda ta, kad iki tol ši armija jau buvo įgijusi "šlove" agresijoje prieš suomių tautą, Lenkiją, okupuodama Lietuvą, Latвиą, Estiją, Moldaviją. Šios armijos sąžinę slegia Katynė, Rainiai, Pravieniškės ir t.t., o vėliau masinės žudynės, plėsimai, genocidas Rytprūsiuose ir kt. Ši armija tapo patikimu žandaru slopinant laisvę visoje Rytų Europoje - 1956m. Vengrijoje, 1960m. Berlyne traiškant tankais gyventojus, 1968m. okupuojant Čekoslovakiją. Ypatingu žiaurumu ši armija pasižymėjo dešimtmetėje agresijoje prieš Afganistaną, kur žuvo keli milijonai žmonių. Dar karui nesibaigus kelios raudonarmiečių divizijos iš fronto buvo mestos slopinti kovą už laisvę Ukrainoje ir Lietuvos. Ilgus dešimtmečius jos saugojo okupacinių rimtų pavergtose šalyse.

Tiesa, i raudonąją armiją prieš savo valią ir įsitikinimus, apvilkti svetima uniforma, buvo įtraukta ir dešimtys tūkstančių lietuvių; jie buvo priverstiniai įkaitai. Todėl šia proga jiems galima pareikšti tik užuojaudą, bet ne sveikinti juos.

Buvo ir raudonarmiečių kolaborantų, vėliau jie darė karjerą represinėse okupaciniše struktūrose. Gal juos ir turėjo galvoje VR ministras R.Vaitekūnas, sveikindamas 1995 05 05 su pergale, tuo lyg pabrëždamas VRM kadrų perimamumą, prisimindamas gal ir savo senąjį mundurą? Bet ar tai ne pasityciojimas iš Lietuvos valstybingumo? Tai nederėjo asmeniui, kuriam patikėta saugoti Lietuvos valstybingumą. Bet šiandien jau daug kuo neverta stebėtis - juk ir daugeliui LDDP Seimo narių ramų kolaboravimą su okupantais laidavo būtent okupacine armija.

1995m.liepaužė

TREMtinys

Nr. 18 (159)

4

Neseniai "Lietuvos aide" buvo paskelbtu du Jono Pajaujo laiškai A.Liekui. Juose kalbama apie nesenai įsteigtą Genocido aukų rémimo fondą. Ta tema spausdiname laiškų autoriaus atsakymus i porą istorikės, Tremties ir rezistencijos muziejaus vadovės Dalios Kudytės klausimų.

Kaip atsakymą i savo laišką iš dr.A.Liekio gavote minėtojo fondo nuostatus. Kokių kilo minčių?

Fondą sumanė Lietuvos Respublikos Seimas ir Vyriausybė. Seimas 1994m.liepos 20d. savo nutarimu pavedė Lietuvos Vyriausybei tokį fondą steigti, o ši tų pačių metų spalio 18d. savo nutarimu tą fondą įkūrė. Taigi už fondo veikimą atsakingas Seimas ir Vyriausybė.

Kadangi visuomenė nepaskelbta fondo valdybos sudėtis, o jo vardu kalba vicepirmininkas dr.A.Liekis, galima įtarti, kad Vyriausybė ir Seimas kažkodėl patys savo "kūdikį" laiko fiziskai ar psichiškai nesubrendusį parodyti viešai.

Kokius matote nesubrendimo požymius?

Jau pirmasis to "kūdikio" nesubrendimo požymis "Lietuvos aide" pasirodė dailutis ("Tegul nebūna nė vieno užmiršto, pamiršto...") fondo pademonstravimas, kai po to bandoma aiškinti, jog Vokietijos vyriausybė jam dar tik "ketina skirti" 2 mln. markių, o daugiausia tikimasi iš Rusijos - net 50 mlrd. dolerių (kad tik valiuta būtų tikra). Kyla abejonių dėl nepaprasto "kūdikėlio" veiksmingumo ir turtingumo - vos mėnesiui praėjus po krikšto, susirado daugiau kaip 1000 būsimųjų savo "marškinelių" skalbėjų (tieki pareiškimų, pasirodo, gauta iš ieškančiųjų paramos). Įtarimą kelia ir neaprëpiami fondo veiklos užmojai: leisti literatūrą, enciklopedijas ir kt., registruoti patyrusius genocidą, jų gimines ir išėdinius, net prokurorų pabūti nustatant, kas rezistentas, o kas rezisto vardu prisdengęs niekšas. O kur dar teisėjo pareigos nusprendžiant, kas vertas, o kas nevertas paramos. Žinoma, teks pabūti ir viduramžių inkvizitoriais, ieškant eretikų ne tik tarp "kai kurių buvusių politinių kalinių ir tremtinių organizacijų narių, bet ir nustatant, kas iš suklydusiųjų teistinas lažu, o kam ir pabarimo pakaks.

Kai Vakarų valstybių piliečiams Vokietija atlygino skriaudas, žmonių nerūšiavo į lojalius ir nelojalius, nusipelniusius ir nenuspelniusius (išimtis: kriminaliniai kacetininkai, kalėję už kitiemis padarytą skriaudą, kompensacijos negavo). Buvusio kacetininko orumas nebuvo pažeistas. Jis nebuvo parverstas paramos prašančiu elgeta. Žinoma, dr.A.Liekis nekaltintinas. Už tai visą atsakomybę turi prisiimti "kūdikėlio" - fondo - gimdytojai ir krikšto tėvai - Seimas ir Vyriausybė. Nekaltintinas dr.A.Liekis nei dėl utopinių rusų

miliardų, nei gal realių Vokietijos milijonų gavimo ir suplanuoto jų panaudojimo.

Dr.A.Liekio skelbimas spaudoje, fondo nuostatai ir jo atsakymas man, "labai įtakingam ir žinomam žmogui", galinčiam patalkinti "išrūpinant fondu lėšų iš Švedijos ir kitų valstybių", tik humorą tegali sukelti. Sakoma, kad juokas pailgina žmogaus gyvenimą, kai juokaujama mažame draugų būrelėje. Tačiau beveik tragedija, kad šai pomasi iš valstybinių organizacijų ar valstybei vadovaujančių atsakingų žmonių, kurie imasi teisinių veiksmų, nesugebėdami vadovautis net paprasčiausia logika. Taigi dabar apie logiką rimtai. I mano pirmąjį laiš-

Jonas Pajaujis Algirdo KAARIO nuotrauka

bė. Valdybą sudaro: LR Vyriausybės kanceliarijos, Socialinės apsaugos ir darbo ministerijos, Užsienio reikalų ir Finansų ministerijų, Generalinės pro-

kuratūros ir Saugeumo departamento atstovai bei LGGRTC ir Tyrimo instituto direktoriai. Patariamojo balso teise valdy-

bos darbe gali dalyvauti buvusių politinių kalinių, tremtinių ir kitų bendrijų atstovai, kovojujosi už Lietuvos laisvę ir nepriklausomybę, nukentėjė nuo okupantų ir išrinkti atstovauti bendrijai visuotiniame jos narių susirinkime.

14 str.nurodyta: "...fondo valdyba kasmet už savo veiklą atsiskaito LR Vyriausybės ir valstybinėms bei visuomenėms organizacijoms, skyrusioms fondu lėšas, tp. valstybinėms institucijoms, kontroliuojančioms finansinę veiklą"

Taigi fondo valdybą Vyriausybė ne tik sudarė, bet ir pati viena kontroliuos per sau pavaldžias grandis.

Betgi šio skirsnio pabaiga kalba apie kito pobūdžio kontrolę ir atsakomybę. Cituoju: "Fondo veiklą kontroliuoja revizijos komisija iš 3 asmenų, renkamų fondo valdybos pasiūlymu". Kitais žodžiais, fondo valdybai suteikiama alternatyvinė savos veiklos kontrolė-kontroliuoti save. (Argi geresnių Vyriausybės patvirtintais nuostatais sąlygų gali susilaukti postkomunistinis kapitalizmo kūrinys savajai "labdaros" veiklai?)

Kiek anksčiau teko patirti kai kurių atsakingų Valstybės pareigūnų užgaujilius veiksmus, jau esu girdėjės ir žemiančią žodžių. O perskaitęs dr.A.Liekio skelbimą apie fondą, suprantu, kad buvę tremtiniai, politiniai kaliniai yra laikomi elgetomis, prašančiais išmaldos.

Pirmame savo laiške pareiškiau, kas man priklauso. Išmaldos nei iš šio, nei iš panašaus fondo ateityje neprāsiu, nes net ir kacete būdamas, elgeta netapau. Panašiai, manyčiau, turėtų reaguoti ir kiti politiniai kaliniai bei tremtiniai. Tegul valdžia "prichvatizuoją" ir fondo lėšas, jei jiems anksčiau "prichvatizuoti" turto jau nepakanka, o mes likime žmonėmis, žinančiais savo teises ir pareigas valstybei.

Galiu tik užjausti istorijos moksli dr.A.Liekij, kuriam tenka kompromituoti "kūdikėlio" marškineliuose, kai "gimdytojai", apsivilkę frakais ir baliūnėmis sukniomis, puotauja.

Po to, kai rašeme

Neabejingas Lietuvai

Pirmausia dėkoju už man siunciama "Tremtinį". Čia randu pažistamų pavardžių, o svarbiausia - daug nežinainamos enciklopedinės medžiagos apie Lietuvos kančių laikus. Ačiū visiems, renkantiems šią medžiagą. Tik pasigendu duomenų iš mano giintinės - Zanavykių. Man yra žinoma, kad mano tėvo ukýje tarnavę Kazys Dabkus (ar Dapkus) buvo tapę NKVD viršininku Lekėčiuose. Gal kas nors gali parašyti apie šį žmogų, kuris, neva gelbėamas mano tėvą nuo Sibiro už mano tarnybą Vietinėje rinktinėje, privertė pasirašyti dokumentą, kad aš - ne Kramiliaus sūnus.

Norėčiau papildyti Stanislovo Gvildžio korespondenciją ("Tremtinis" nr.15) "Už ką žuvo pusk.Ruseckas?" Manau, kad Stanislovas buvo tame pačiame 310-a jame batalione, kaip ir aš. Savo atsiminimus apie šį batalioną spausdinau "Karyje", JAV ir vėliau Lietuvos. Daugiau medžiagos esu pasikelbęs Jono Kedžio išleistoje knygoje "Terorizuojama ir naikinama Lietuva 1938-1991". Ir aš tada buvau vežamas iš Vilniaus į Kauną, bet pusk.Rusecko sušaudymo nemačiau, nes važiavau kitame sunkvežimyje. Mano žinomis, pusk.Ruseckas nebuvu nusiplešęs puskarininkio laipsniu, ir todėl, kaip vyresnis, leidęs pabėgti vienam vyru iš sunkvežimio, buvo nubaustas mirties bausme. Nemanau, kad jis buvo dešimtas iš išrikuotųjų. Pusk.Rusecko tėvai sūnaus palaikus atsiėmė iš Kauno; manau, kad jis palaidotas Jurbarke.

Prieš savaitę Gabrielius Žemkalnis (prof.V.Landsbergio brolis) atsiuntė man žinių apie Vilniuje gautus namus grįžantiems Sibiro tremtiniam. Apie tai rašyta mūsų spaudoje. Tenka pasidžiaugti, kad mano apylinkės Sidnėjuje lietuvių per vieną savaitę jau surinko per 10 tūkst. dolerių. Sveikinu Tremtinijų grįžimo fondo pirmininką Vytautą Cinauską, pradėjusį šią akciją. Reikia tikėtis, kad ir kitos lietuvių bendruomenės išgirs Sibiro tremtinijų balsą. Mūsų visų šventa pareiga pagal išgales padėti mūsų tautos sūnumus ir dukroms, kuriems tremtis dar tebesitęsia...

Antanas V.KRAMILIAUS

Australija

Kiek laimavo rinkimai

Lietuvos politinių kalinių ir tremtinių sajunga
Vyriausiajai rinkimų komisijai
Ataskaita

1995 04 24
Vilnius

Rinkimų į savivaldybių tarybų deputatus 32 rinkimų apygardose lėšų naudojimas

Pajamos: rėmėjų įnašai - 3400,0 Lt.
Išlaidos: programų, plakatų spaustiniams, benzinas, rinkiminės medžiagos paskelbimas - 3017,0 Lt.

Likutis - 383,0 Lt.

Lietuvos PKTS atsakingasis atstovas
Aldona IZOKĖNAITĖ

1995m gegužė

TREMINTINYS

Nr. 18 (159)

5

Motinos dienai

Tartum geroji dvasia...

Tris motinos

Jaunadava tada buvo Varnių rajone, dabar - Šilalės. 1953 metų vasaris dar pustė vėpūtininius. Gyvenau vadinojoje Bardeuskynėje, kadaise buvusioje tvarkingoje, gražioje sodyboje. Anksčiau čia gyvenusių žmones ištrémė į Sibirą. Pastatai apleisti, daržinė apirusi. Dirbau tada kaimo mokyklos mokytoja.

Atėjo trise: Vladas Montvydas - Žemaitis, Bronius Alūzas - Bedalis (mano brolis) ir vokietis, kurio nei vardo, nei pavardės neprisimenu. Kalbėjome apie Motiną. Aš tada pasakiau, kad turiau dvi motinas - gimdytoją ir Tėvynę. O Bedalis pasakė turėti tris motinas - gimdytoją, Tėvynę ir Šv. Mariją. Mano motina karštai tikėjo, ir šie žodžiai ją susiaudino. Partizanų gyvenimas tada buvo itin sunkus, kupinas pavoju. Motina tai suprato ir kovotojus sutikdavo ir išlydėdavo su meile ir rūpesčiu.

To krašto gyventoja Teresė Ūkiene parašė mano brolio Broniaus Alūzo-Bedallo atminimui eilėraštį, kuriamė yra ir tokie žodžiai:

*Turiu tris motinas,-
Tada tu pasakei.*

*Rugpjūčiui bėgant
Tau galva nusviro.
Akių šviesa užgeso...*

Tu tarei-

*Viena, kuri mane pagimdė,
Antra - kuri nelaisvėj
priešų paverpta
pagalbos prašo.*

*Meldžiuos i trečiąją, -
i Dievo Motiną Mariją,
Prašydamas palaimos.
Krauju ir ašarom
Tėvynėj mano
lyja...*

Monika KULICAUSKIENĖ

Kelmės raj.

Mūsų konferencijoje

KAUNAS. Gegužės 6d. vyko LPKTS rajonų skyrių pirmininkų ir tarybos narių konferencija.

Konferencijos data sutapo su Motinos diena, tad pirmiausia tylos minute buvo pagerbtos partizanų motinos, pagiedota giesmė "Marija, Marija" ir "Lietuva brangi".

Pasitarta dėl "Tremtinio" laikraščio prenumeratos pratęsimo, aktyvesnio jo platinimo, vyr.redaktorė V. Poderytė ragino siusti žinias apie rajonų įvykius.

Apie įstatų patikslinimą ir papildymą informavo Vilniaus skyrių pirmininkas Seimo narys Povilas Jakučionis.

Kalbėjo skyrių pirmininkai: D. Krakauskienė (Telšiai), O. Klabiene (Dusetos), Č. Dirkė (Šiauliai), S. Kizelavičius (Alytus), J. Martišius (Klaipėda),

1955m. Velykų išvakarėse po ilgos kelionės iš Krasnojarsko krašto aštuoni nepilnamečiai vaikai grįžome į Lietuvą.

Zigmas, Kaziukas, Adelė, Julytė ir Onutė - Teofilijos Bartkuvienės vaikai. Ju, kaip ir mūsų, niekas nepasitiko, nes kelyje į tremti tėvas buvo atskirtas nuo šeimos. Krasnojarsko kr. Goriovkos kaimo kapinaitėse liko jų mama. Dabar ten dykvietai. 1970m. degė miškai, sudegė barakai, gyvenvietė ir kapinaitės.

1989m. liepos 15d., po 34 metų, vyko Teofilijos Bartkuvienės antrosios laidotuvės. Jos labai skyrėsi nuo pirmųjų - daug gėlių ir vainikų. Palydėti palaikų susirinko daug žmonių - vaikai, anūkai, giminės, pažiūstami. Tuometinis Babtų bažnyčios kunigas Ričardas Mikutavičius visa tai apibūdino kaip dvasingumo pamoką ir pavyzdį jaunimui. Gražiaus Nevezio krantais palydėjome velionę į Romanių kapines, į savo žemę po Lietuvos dangu. Po sibirų jau atgulė čia du jos vaikai - Julytė ir Kazimieras. Teofilijos Bartkuvienės vardas jau daug metų buvo įrašytas greta jos artimuju.

O daugelis amžiamas liko atšiaurioje Krasnojarsko žemėje. Ten ilsisi ir mūsų broliukas Petras Dumčius. Ji mama pagimdė gyvuliniam traukiniui artėjant prie Celiabinsko, už Uralo kalnų. Reabilitacijos pažymoje šis žmogus neįrašytas. Nei gimimo, nei mirimo (mirė 2 metų, savo gimimo dieną) liudijimo nėra. Bet įrašysime savo broli čia, kapinaitėse, šalia tėvų ir protėvių.

T. Bartkuvienė mums buvo visų kaimo vaikų tremtinių motina ir mokytoja. Tartum geroji dvasia - labai energinga, sumani, išradinė.

Mokė mus pasidaryti Kalėdų eglutei žaislų, išmokė dainų ir eilėraščių. Motinos dieną ir per kitas šventes parengdavo koncertus. Žmonės jos paskatinti į gegužinės pamaldas rinkdavosi. Ji išmokė mus, vaikus, daug prasmingų dalykų. Išpuošusi sutrauktos ant siūlo susstandintos marlės karūnėlėmis, privėdė prie pirmosios Komunijos. Prisimenu, kaip mes, apsiaustos baltomis paklodėmis, per juostas per liemenį spalvotais kaspiniais, giedojome "Lietuva brangi".

Ir dabar, po daugelio metų, išgirdusi šią melodiją, nesulaikau ašarų. Prisimenu vaikystę, tą svetimą kraštą ir tą nuostabią, trapią moterį, kuri buvo ir liks daug kam pavyzdys. Tebūnė Jai lengva Lietuvos žemė.

Gyvenimas nestovi vietoje, daug kas keičiasi. Tik niekuomet nesikeis vaikystėje įdiegti svarbiausieji dorėvės dėsniai.

Liučija POČIŪNENĖ

Ona PADVARIETIENĖ

Neskubékite, paukščiai

*Dievulėliau, skrenda paukščiai,
Skrenda, skrenda - nesustoja.
Jie laisvi žydroj padangėj.
Mes - sukaustyti vergovėj.*

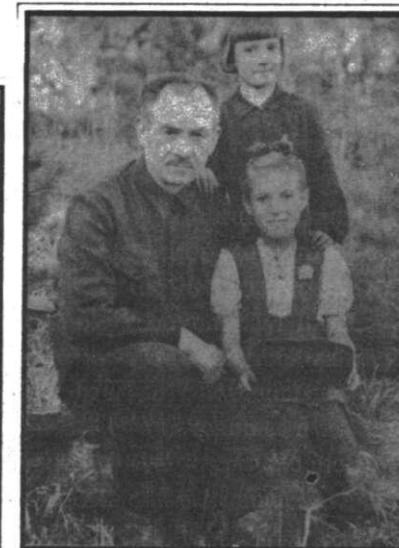
*Apsiglébus aukštą puši,
Aš sniege įgrimzdus raudu
Neskubékit, dar pabūkit,
Paukštuželiai mano brangūs.*

*Man numeskit nors plunksnelę
iš tos laisvės, iš to aukščio,
Šioj šaltoj, ledinėj žemėj
Ji man bus kaip laisvės šaukmas...*

*Kaip mažytis žiburėlis
Ji primins man kitą kraštą,
Kur laisvūnai skraidė vėjai,
Saulė audē aukso raštą.*

T. Bartkuvienė

T. Bartkuvienės šeima

Lukas Dumčius su dukromis tremtyje. 1951m. Krasnojarsko kr.

Sveikinimai

Pirmajį pavasario žiandį įteikiame daug vargo ir skausmo patyriusiams Motinoms.

Visoms Jums, mielosios Mamos, linkime geros sveikatos. Niekuomet nepatirkite nuoskaudų iš savo vaikų. Ačiū už tai, ką mums davečiate ir duodate, nelaukdamos atpilda, savęs atsižadėdamos.

Žemai lenkiame galvas Motinoms, kurios išėjo iš šio gyvenimo į amžiną poilsį, laimindamos mums - savo vaikus.

LPKTS Vėrėnos skyriaus taryba

Esi nepamirštamoji

Antanina ir Simonas Subačiai su vaikais tremtyje Šiaurės Urale. 1954m.

Matau Mamą, sėdinčią ant ilgo suolo ir verpiančią linus. Jos ilgus plaukus pinu į kaseles ir vėl išleidžiu. Nuostabi ta vaikystė ir namų jaukumas, atsiminimai akyse sumirga. Gyvos man Jos akys. Matau, kaip nuo rasų suskirdusios kojos. Prisimenu prie Nemuno Tave, Motule, jauną, tiesiančią ant kranto balinti drobes.

Mane su saule kėlei kloniais ganyti tų nenuoramų avii. Nueidavai, o aš vėl saldžiai užmerkdavau akis. Bet nepykdvai, dainuodama iškeldavai už rankų ant grindų.

Mokei mus darbų, mokei tremtinio kančią ir skriaudas nugalėti. Vis kalbédavai: "Tokie jauni sūneliai Juozas ir Petras žuvo. Norėčiau aš juos toj žemėje gulėti." Per ilgą šimto metų amželį varge gėrio mus išmokiusi - esi mums brangiausia ir nepamirštama.

Ona SUBAČIŪTĖ-VALEVIČIENĖ

1995m. gegužė

IREMII NYS

Nr. 18 (159)

Rašykime tiktai tiesą

Labai pasipiktinai atsitiktinai perskaiteš "Opozicijos" Nr.13 jonaviečio J.Čypio straipsni "Vardan tos Lietuvos". Visi laiške minimi faktai neatitinka tikrovės. Norėčiau pateikti tikrus duomenis apie partizanų vadą Antaną Starką.

Mano tévų žemė buvo greta jo tévų žemės, todėl mes buvome geri kaimynai ir labai gerai žinojau - kartu augome. J.Čypas rašo, kad A.Starkus buvo stambaus ūkininko sūnus, ir kad prie žemės darbų nelinko. Tai grynas melas. A.Starkaus tévai turėjo 12 ha žemės, ir tos pačios keli hektarai buvo raisto. Tiesa, stambus ūkininkas Starkus gyveno Zubiškių kaimme, bet, deja, ne A.Starkaus tévas. Antano tévas seniai buvo miręs. Gyveno jis su motina ir vyresniu broliu Feliksui sukrypusioje pirkioje, kurią vėliau stribai sudegino. Vyresnysis brolis Feliksas dirbo Zubiškių pieno priėmimo punkto vedėju, tad Antanui teko visi ūkio darbai.

Pasak Čypio, hitlerininkams okupavus Lietuvą, A.Starkus, kaip aktyvus 1941m. sukilėlis, baltaraistis, padėjo valyti Šimonių ir Kupiškio valsčius nuo raudonų, rausvų ir žydų, kovojo prieš sovietų partizanus. Tai irgi grynas melas. Jis buvo ką tik grįžęs iš kariuomenės ir dirbo savo ūkyje. J.Čypas, matyt, supainiojo jį su broliu Feliksui. Gal ši ir būtų galima pavadinti sukilėliu, nes vokiečių okupacijos metais jis buvo Šimonių valsčiaus komendantu. Tiesa, A.Starkus turėjo ginklų, bet jo reikejo saugantis nuo raudonųjų partizanų, žudžiusių nekaltus žmones. Antai buvo nužudytas seniūnas Vladas Arūnas iš Zubiškių k., eigulys Rimša iš Malinauskų k. ir kt.

Toliau rašoma, kad jis išvažiavo į Vokietiją mokytis žvalgybos mokykloje. Taip artėjant frontui iš rytu, kaip ir daugelis kitų, A.Starkus pasitraukė į Vakarus. I tą mokyklą pateko ne savo nosu. Desantu jų grupė buvo nuleista, Atrodo, prie Kupiškio, bet ne miške, kur buvo numatyta, o beveik plynname lauke. Kol jie susirinko visą amuniciją, išaušo ir rytas. Matyt, buvo pranešta MGB. Juos pasitiko įgula ir įvyko susišaudymas. Žuvo Gogelis iš Obonių k., buvęs Lietuvos kariuomenės karininkas. Visi kiti sekmingai pasitraukė tik, deja, visa amunicija - sprogmenys, radijo siuštuvai ir kt. atiteko priešui. Štai tada, kai buvo taip ne tikėtai viskas prarasta, jie panoro susitiki su savos apylinkės vyrais ir aptarti ateities planus.

Tas susitikimas vyko mūsų namuose, kadangi mes gyvenome labai patogioje vietoje, toli nuo kelių, tarp beržynų ir raisto. Iki to mūsų apylinkės vyrai nebuvu tokie organizuoti: jie slapstėsi daugiausia pavieniui, gal ne visi ir ginklus turėjo, trūko vado.

Per tą susitikimą mūsų apylinkės vyrai A.Starkų išsirinko savo vadu, o ne jis juos i savo būri telkė, kaip rašo J.Čypas.

Jau vėliau, 1946-1947m., man su

A.Starkumi teko labai artimai bendrauti - aš buvau tiesioginis jo tiekėjas. Man tekėdavo važinėti į Kauną, nupirkti radijo imtuvą, bateriją, fotoaparatus, fotojuostą. Susitikdavau su A.Starkumi labai dažnai. Tai buvo labai geras organizatorius, griežtas sau ir būrio draugams, nevartoją alkoholio ir šito griežtai reikalavo iš savo būrio vyru. Buvo be galoto teisingas. Štai vienas pavyzdys. Šereliukas k. gyveno ūkininkas Balys. Jo sūnus Kupiškyje buvo stribų viršininku. Tas Balys kartą gavo už karvė pinigų. Vienas nesąžiningas partizanas nuėjo pas Balį ir tą pinigą pareikalavo. Šis jam atsakė, kad ateitį už savaitęs, nes dabar dar tą pinigą negavęs. Per tą laiką Balys susirado A.Starkų ir pasiskundė, kad iš jo nori atimti pinigus. Sutartą vaikarą pirmiausia pas Balį atėjo pats A.Starkus su kelias partizanais ir pasislėpę kitame kambaryste. Vėliau atėjo tas reikalavęs pinigų. Nesąžiningas partizanas buvo sugautas nusikaltimo vietoje. Jis buvo nuvestas prie plento ir sušaudytas. Prie jo drabužių prisegė rašteli, kad sušaudytas už plėškavimą.

Pasak J.Čypio, partizanauti ējo stambiu ūkininkų vaikai arba kuo nors prasikaltę sovietų santvarkai. Tai tikrai netiesa. Štai Vladas Rimkus dirbo samdiniu pas mano kaimyną ir išėjo partizanauti. Jo tévas dirbo samdiniu pas kitą stambų ūkininką ir išėjo partizanauti. Mano buvusi mokytoja Vladislava Vizbarienė, palikusi dvi mažametės dukras (5 ir 6 metų), išėjo partizanauti. Mano brolis Antanas 1944m. kaip dežertyras buvo suimtas ir nubaustas metams kalėti. 1945m. liepos mén. buvo amnestuotas ir sugrižo namo. Namuose nieko neberado, nes mes jau gyvenome nelegaliai. Galėjo kur nors išvažiuoti, bet išėjo partizanauti. Visi jie partizanais tapo tévynės meilės vedami.

J.Čypui nepatinka, kad Šimonių bažnyčioje buvo išrikuota 16 kartu, kunigas M.Banaitis pasakė graudų pamokslą, kurio klausydama visa bažnyčia verkė. Kunigai priimavo visus. Bet kas partizanams laikė mišias ir sakė pamokslus, kai jų sudarkyti kūnai mėtėsi ant gatvės grindinio?

Kas laikė mišias, kai 1949m. lapkričio mén. 1d. klastingai išduoti žuvę 32 (ar 38) partizanai, tarp jų keilių moterys, kartu ir mano mokytoja Vladislava Vizbarienė? Ten buvo ir rinktinės vadas A.Starkus. Juk jie nebuvu pardavę savo sielos velniui - okupantams, kaip tie, kuriuos J.Čypas iškelia.

Patarčiau "Opozicijos" korespondentui J.Čypui nerašyti iš piršto išlaužtų dalykų, vien tik norint apjuodinti tikrus Lietuvos patriotus. Bet turbūt tas laikraštis ko kito ir nespausdintu...

P.AIDUKAS

Kaunas

Martynas Sargelis

Niekas jo nei Martynu, nei Sargeliu nevadino. Vadino Marciuku. Taip nuo vaikystės. Našlaičiu jis tapo labai anksti. Bet nenuėjo šunkeliais, nes iš prigimties buvo labai doras ir darbštus. Tarnavo kitiems- piemeniu, pusberniu, o paskiau ir bernu.

Nartakų dvarelio ponas Gintautas neturėjo vaikų, tad susiradės našlaiti Marciuka, pasiėmė pas save dvaran kaip patarnautojā. Tikėjosi jį pamokyti, "apsifluoti" ir skirti dvarelį ūkvedžiu, reikalų vedėjū, o paskiau... ir savininku, nes Gintautai ne tik išpėdinių neturėjo, bet ir artimų giminių, kuriems būtų galėjė palikti savo turtą.

Marcukas ir dvaro rūmuose negalėjo rimti be fizinio darbo. Čia, žiurėk, jis šeimininkai padeda virtuvėje, ten, žiurėk, lauke jau skaldo malkas. Ana va, su kiauliu šerėjom valo lovius ir verčia į juos édalą. Žiurėk, vėl Marciukas dingo, o jo prireikė ponui. O jis lauke, paėmės iš berno Antano trikinę, akėjā lauką. Arba su dėdule Jurka veža iš lauko šieną. Marciukas norėjo būti laisvėje ir labai bodejosi "palocium". Jis labai norėjo dirbtį fizinį darbą, o skaičiuoti, rašyti, skaityti jam buvo nepakeliamą našta. Marciukas ne tik nesiekė paveldeti dvarą, bet, atrodo, viską darė atvirkšciai.

Kai Marciukui sukako 16 metų, kartą ponas jis nusivedė salonan rimtam pokalbiui.

- Marciuk, Didysis Vilniaus seimas ką tik priėmė naujus nutarimus. Taip ūkininkauti, kaip šiandien ūkininkaujama - negalima, nes valstybės ūkis yra tautos ekonominė galybė. Todėl, Marciuk, reikia, kad tu labiau rūpintumeis savo būsimo ūkio tvarkymu, o ne pasirikais darbais, kuriuos ir be tavęs yra kam išeikti. Visas mūsų 120 ha ūkis - 80 ha žemės ir 40 ha miško - jau tavo. Po kelerių metų, kai tu tapsi pilnametis, mudu nuvyksime pas ntarą, ir aš tau visa tai užrašysi - gaspadoriauk ir būk laimingas. Esi doras ir darbštus, tad būsi turtingas ir kitiems padėsi... Kaip tau patinka mano pasiūlymas? paklausė geradaris būsimajį savo išpėdinių.

Marcukas, ilgokai pagalvojęs, atsakė:

- Aš žinau, pone, koks jūs man geras. Bet jūsų pasiūlymo, tos labai didelės dovanos, priimti negaliu... Esu neturtingas ir dar našlaitis, tai privalau būti doras ir viską išsigyti tik sažiningu savo darbu, kruvinu prakaitu... Gaivęs tokią didelę dovaną veltui, aš jos nemokėčiau įvertinti, nes tai neuždirbtą... Be to, visi man pavydės, ir aš būsiu nelaimingas... Geriau taip: jūs, pone, mane nusamdy sit bernu už susitarą mokesti algą... Valgyt man duos, apsirengti, apsiautti, o algą pasilikis pas save... Po kelerių metų jūs, pone, už tuos pinigus man parduosit kąsnelį žemės... Šitoji žemė bus mano uždirbta, nes permekta mano prakaitu.

- Bet tau, Marciuk, ilgokai reikės dirbtį, pasakė Gintautas. - Pasensi, šeimos nesukūrės. O kam tada žemė?

Bet vis dėlto jie sutarė taip, kaip siūlė Marciukas: jis tapo samdomuoju bernu, bet ne išsūnėti išpėdiniu.

Bėgo metai. Kai Marciuką turėjo imti į rekrūtus, jis nutarė pasitarti su savo geradariu ponu.

- Man bus padaryta dviguba skriauda: aš neteksiu laisvės ir trejus metus - uždarbio. O jums, pone, bus atimtas darbininkas... Tai ar ne geriau būtų man išvykti į Ameriką?

Ponas Gintautas savo globotinį supratą, Marciukas netrukus atsidūrė už marių.

Ten, žinoma, jo nelaukė pyragai. Kaip ir daugelis kitų imigrantų, jis dirbo po žeme-kasė anglų. Bet Marciukas buvo kantrus, išt-

vermingas ir ne vieną sunkiai uždirbtą doberį aukojo savo tévynės atgimimui, o 1925m., užsitarnavęs nemažą pensiją - 136 dolerius mėnesiui, grįžo savo tévynėn Lietuvon.

Grįžo turtingas ir visai nepanašus į buvusį berną. Apsigyveno ne kur nors kitur, bet pas buvusį savo geradarį Gintautą, Nartakų dvare.

Karas, kovos už Lietuvos nepriklausomybę ne su vienu, bet net su keturiais priesais (vokiečiais, lenkais, rusų bolševikais ir bermontininkais), ilga ir žiauri vokiečių okupacija, labai žualino Lietuvos ūkį. Ir Gintauto, gero žmogaus, bet prastoko gaspadoriaus ūkis buvo pašlijės, trobesiai sunyke, o skolą - iki kaklo. Jis Marciuko prašė imti visą ūkį savo žinion ir šeimininkauti. Bet Marciukas padarė kitaip: jis nupirko 10ha žemės ir truputį miško trobesiams, kad ponas Gintautas galėtų apsimokėti skolas ir atstatyti griuvantį ūkį.

Nupirktojo žemėj Marciukas pasistatė gražią, erdviai gryčią ir kitus trūbus. Pradėjo gaspadoriauti, bet ir dabar buvo kuklus, dėvėjo nebrangiu kostiumeliu, jurchto batais. Bažnyčioje stovėdavo netoli durų. Neidavo už "Dievo stalo", kur braudavosi turtingesni. Mokyklos remontui paaukojo keletą šimtų litų. Bažnyčios, šventoriaus remontui - taip pat. Aplankė keletą neturtingų gausių šeimų, jas sušelpė. Neužmiršo ir savo agento Motkės, kuris jis iš rekrutų išgelbėjo ir nugabeno už marių. Skolinti pinigų Marciukas nemėgoverčiau dovanodavo. Sakydavo: "Jei nori išsigyti prieš, paskolink jam pinigų. O aš priešų nenoriu turėti..."

Laikas bėgo. Marciukui jau buvo netoli penkių dešimčių, o jis vis dirbo, triūsė kaip jaunystėj. Vieni juokais, kiti - rimtai ragindavo jį vesti ar pasisamdyti parankinį. Jis irgi - lyg rimtai, lyg juokais - atsakydavo: "Reikės padaryti ir vieną, ir kitą, bet vis dar laiko nėra... Kai mano delnas taps šilkinis, gal tada..."

Aš su Marciuku susipažinau, kai jis grįžo iš JAV ir manęs paprašė padėti jam Ukmurgėje pas notarą sudaryti žemės pirkimo-pardavimo aktą. Esą jis įstatymu nėžinas ir nenorjis būti apgautas.

Tai buvo vidutinio ūgio, pečiuitas, plati, didelės krūtinės, stiprių kojų ir geležinių rankų žmogus. O visos būdo savabės - angelo. Kalbėdavo jis nedaug, apgalvodamas žodžius ir labai nuoširdžiai. Bet jau prisiminimus ir ypač išpūdžius iš anglies kasyklų JAV pasakodavo neišpasakyti įdomiai ir įtaigiai.

Toki žmogų, koks buvo Marciukas, aš pažinau vienintelį savo gyvenime. Tai žmogaus idealas, kuriam negali prilygti joks intelektualas. Tokių gimsta iš milijonų - vienetai...

Bet atėjo 1940 metų vasara. Birželio 15 dieną užėjo raudonoji maskoliškų bolševikų armada ir okupavo Lietuvą. Verkėtauta, netekusi laisvės ir nepriklausomybės. Prasidėjus masinei deportacijai, Marciukas, kaip pažangus, gražiai savo ūkį sutarkęs ūkininkas, išgijo buvo suimtas, kaip stovi pasodintas į mašiną ir išvežtas... Išvežtas ir sunaikintas. Iš Sibiro jis jau negrįžo...

Nuo vaikystės nešes darbo vergo naštą, buvo sunaikintas kaip buožė, kaip klasinis priesas... Sunaikintas darbščiausias, teisingiausias, padoriausias, tyriausias ir altruistiškiausias žmogus...

Kazimieras SKEBÉRA

Estų kapinės

Apie 1980 metus tarnavau Uljanovske sovietinėje kariuomenėje. Mus dažnokai veždavo į įvairius papildomus darbus, dažniausiai į kolūkius. Vieną rudenį dieną mus nuvežė Čerdakly miestelio link. Apie 20-25 kilometrai nuo miesto prasidėjo vadinoamojo Učchozo teritorija. Darbas ten nesisekė vis ko nors truko. Na, kareiviai, aišku, laiko veltui neleido. Vieni lindo į krūmus pamiegoti, kiti pasklidavo apylinkę. Aš su keliais kareiviais užklydau į nedideles gana neblogai prižiūrimas kapinaitės. Bevaikšiodami po jas nustebome suradę keliolika estiškų pavardžių. Dar ir dabar prisimenu vieną pavardę - Wagner. Nustebome: iš kur gi čia estai? Paklausėme sutikę vietinio agronomo. Nelabai noriai, bet ši tą jis mums papasakojo.

Justinas MORTUZA

Pasirodo, čia gyveno tremti-

nai iš Estijos. Nežinia, kada juos čia atvezė, bet sprendžiant iš užrašų ant paminklų, jie išvyko apie 1955-1960 metus. Anot agronomo, tai nebuvò blogi žmonės: nebuvò nejtinginiai, nei girtuokliai, nei vagys, bet labai užsidarė. Bendravo ir tuokėsi tik su savaisiais. Agronomas prisiminė tokį atsitikimą. Kartą jis užėjo pas vieną estą atsigerti. Deja, šulinys buvo užrakintas. Šeimininkas paprašytas mielai, netarės né žodžio, atrakino šulinį, pasémė puodelį vandens ir jam padavė. Vos gražintą puodelį estas numetė į patvori. Taip, ko gero, norėjo pareikšti savo protestą dėl savo gyvenimo. Bet agronomas ir dėl tokio atšauraus šio žmogaus poelgio vis tiek estų nepeikė. Tik nueidamas pakartojo: "Keisti jie žmonės".

Marijampolė

Eičių miško aidai

Éjo 1951-ieji. Stiprios Kęstučio apygardos partizanų gretos retėjo.

Noriu papasakoti apie vienos Tauragės, Jurbarko miškų partizanų grupės žūtį. Iš didelio būrio keli partizanai. Jie ruošesi žiemai, įsirengę bunkerį atkampioje vietoje

Sakalauskaitė-Sarotkina

Eičių miške. Vienas miško darbininkas juos pastebėjo ir pranešė stribams. Bunkerį apsupo. Žuvo Vaclovas ir Elytė Sarotkinai ir du vyrai, kurių pavardės nežinomas. Partizanų lavonus nuvežė į Šubertinę. Kur jų palaikai dabar - galima tik spėlioti. Elytės Sakalauskaitės-Sarotkinos sūnų užaugino svetimi žmonės.

Sakalauskaitės-Sarotkinos palaikai rasti Jurbarke tarp kitų žuvusių partizanų palaikų.

Dar daug paslapčių slepia mūsų miškai. Bet laikas atskleis ir jas. Kol esame gyvi, turime tuo pasirūpinti.

G.KATINAS

Tauragė

Kas tu, Klajūne?

Pietų Lietuvos partizanas Saveikis-Klajūnas mėgino pereiti Lietuvos-Lenkijos sieną. Per susišaudymą su pasieniečiais jis sužeidė į koją. Kagebistai Saveikį suėmė ir nuvežė į Vilnių. Ten rūpinosi jo gydymu, kojai pritaikė protezą. Néra žinių - geruoju ar bloguoju KGB Saveikį užverbavo. Po to iš stribų ir saugumiečių buvo sudarytas būrys tariaują "lenkų partizanų", atseit ranka rankon kovojančių su Lietuvos partizanais prieš sovietų valdžią. Šiuos "lenkus" Saveikis turėjo suvesti su partizanų būriu, stovyklavusiu Bestraigikės miške. O šie sutiko susitikti su "lenkais", sutarę, kad svečiai ateis be ginklų. Įvyko kautynės. Visi Bestraigikės vyrai žuvo.

Netrukus Saveikis-Klajūnas atvyko į Krivonių kaimą (čia 1940 m. mokytojavo A.Ramanauskas-Vanagas) ir per ryšininkus susitarė susitikti su partizanais, apsistojusiais Krivonių miške. Čia stovyklavo 7 partizanai: Stravinskas-Sapnas, broliai Jonas ir Antanas Kvederavičiai iš Šapurų kaimo, Bučionis iš Salučių, Mazėtis iš Jurgeliškės dvaro, Palačionis iš Kapčiamiesčio ir Juknevičius iš Bartaciūnų kaimo. Partizanų būta patiklių. Nieko blogo neįtardami, jie nutarė susitikti su "lenkais". Iš vakaro du "lenkų partizanai" panoro nuvykti į Didžiasalio kaimą. Juos palydėti sutiko Stravinskas-Sapnas. Jis pirmasis ir pakliuvo į sovietų saugumo pinkles. "Rytojaus rytą (1951 10 01), - pasakoja buvęs partizanų ryšininkas Adolfas Jakimonis iš Krivonių k., - kai atnešiau pusryčius partizanams, stovykloje radau mūsiškius besivaišinančius su "lenkais". Man irgi išpylė degtinės, o kai išgėriaus, liepė eiti namo. Vos parėjės, pajautau nemumaldomą norą miegoti. Jėjės į kambarį atsigiliau ir kaip mat užmigau. Broliš Antanas, įtaręs kažką negera, norėjo mane vežimu išvežti į mišką ir paslepsti, bet nespėjo. I kiemą suvirto kagebistai ir stribai. Miegantį mane nutempė į netoliene miške palikta sunkvežimį.

Suėmę ryšininką Jakimonį, enkavedistai pasuko stovyklavietės link. Ten partizanai jau miegojo. Tik Antanas Kvederavičius, kuris negérė, pamatės beviltišką situaciją, galbūt pats nusišovė, arba jis nušovė mėginantį pabėgti.

"Pabudau Alytuje, - pasakoja Adolfas Jakimonis. Iš ten mane nuvežė į Vilnių ir uždarė 135-oje KGB rūšio kamerioje. Po poros savaičių prasidėjo tardymai ir kankinimai. Vilniuje mane išlaike daugiau nei pusantį metų. Po to tris dienas vyko teismas. Kartu su manimi teisė Mazėtį ir Palačionį. Visus tris nuteisė po 25 metus kalėti ir 5 metus tremties be teisės grįžti į Lietuvą. Mane išvežė į Intos anglų kasyklas. 1955m. iš kalėjimo paleido."

Buvęs partizanų ryšininkas sakė žiną, kad iš kalėjimo gyvi grįžo Mazėtis ir Palačionis. Kitų likimai nežinomi.

Julius LAZICKAS

Gal taps tradicija

Gyvų partizanų Lietuvoje téra apie 300. Miškuose žuvo apie 30 tūkstančių. Didelės būtų mūsų brolių kapinės.

Ar daug atminimo žvakelių garbiam Jubiliejui uždegė Prezidentas, ministrai ir visa tautos šviesuomenė? Ar buvo pašyktas pagarbos žodis (per televiziją ar kitaip)? Už niekuo nepamatuojamą auką gal kokiu atminimo ženklu apdovanojti žuvusieji ir gyvieji? Deja, deja...

O galvas paguldė Lietuvos berneiliui už mūsų visų Lietuvos laisvę.

Daugelio partizanų kapai net ir kauburėliu nepaženklinti. Marijampolės mieste "Tauro" apygardos partizanų kapinėse ilsisi apie 70, kiek prie Kančių koplytėlės - niekas nežino. Ramybės laukas priglaudė apie 400. Tad kiek jų miega amžinuoju miegu, Sūduvos žemele užsiklojė?

Marijampolės mieste ir rajone gyvų yra apie 30 partizanų.

Vėlinių išvakarėse LPKTS Marijampolės skyriaus taryba pakvietė miesto mokyklas ateiti prie partizanų kapų, uždegti jų atminimui žvakelę, ištarti padėkos žodį.

Partizaninių kovų už laisvę atminimo pagerbimas gal taps miesto moksleivių ir studentų gražia tradicija.

Smuikelio rauda prie akmeninės motinos

Tauro apygardos partizanų kapai.

Akmeninė Motina, suklupusi prie Žuvusiojo, akmeninėje širdyje užgniaužusi raudą. Sustinges akmenyje sielvartas - labai simbolika, menant Lietuvos pokario kovas ir jų kainą.

Tarp kapų kapelių sustoja vaikai (iš Rygiškių Jono gimnazijos ir 8-osios vidurinės). Kiekvienoje rankoje - deanti žvakutę - ryšys tarp gyvujų ir iše-

jusiųjų. Atrodo, ne žvakės, o širdys šviečia. Vaikiški balseliai taria: ... Viešpatiel Suteik Jiems ramybę... O Lietuva! Tu dar nepražudyta... Čia kraujo nekalto ženkli amžiams bus...

Ir smuikelio rauda. Nedidukės inergaitės vedžiojamos strykas graudžiai iškilmingą melodiją griežia: Amžiną atilsi kritusiemus už patį svarbiausią žmogaus ir Tėvynės laisvę. Amžiną atilsi, sumokėjusiems už Laisvę aukščiausia kaina - savo gyvybe.

Prie kančių koplytėlės

Visi ją apstoja ratu, palikę pagarbų atstumą (kokis visada esti tarp esančiųjų ir išjusiųjų). Pakélé akis į juodą kryžių, regimą iš visų baltojų koplytėlės pusiu, gieda Maironį. "Palengvink vergią", - prašo ir guodžiasi Visagaliui...

Jauni nedrasūs balsai (iš 2-osios ir 5-osios vidurinės) įsiterpia, primindami visiems mirusius kalėjimose, lageriouse, nukankintus tardymo rūsiuose. Kiek jų, nužudytių, suguldyta čia, Javonio upelio pakrantėje, kiek išvežta kitur - vienas Dievas težino. Skaidrūs balsai prašo Viešpatį Dievą suteikti Amžiną atilsi mirusiemis kančiose ir sielvarste gerosioms Lietuvos Motinoms ir Tėvams, kurie, atriekę duonos, tomis pačiomis rankomis apgyné mažą lopinėli prie Baltijos.

Kančių koplytėlės papédėje - daug žvakų liepsnelių ir daug jaunų rankų, saugančių jas nuo vėjo. Sausio 13-osios atminimas

Kokią auką ant Tavo alytoriaus Sudengint galiu?

Tarsi Rimanto Juknevičiaus balsu

iš anapus prabilo 6-osios vidurinės mokyklos moksleivai prie mūsų miesto vieno iškiliausiuoj. Rimanto amžinijo poilsio vietas. I aukštį išsistiepę akmeninis Atminimas sakyte sako: néra didesnės garbės, kaip žuti už Tėvynę. "Laimingas tas žmogus, kuris miršta gindamas Tėvynę. Ne tutai ir ne kilmė svarbiausia", - dar V a.pr.Kr. klestinctio senovės Graikijoje rašė Herodotas.

Ramybės laukas

Čia, už senųjų miesto kapinių, jie norėjo užkasti Lietuvos Atmintį ir Lietuvos Ateitį. Tik pamiršo jie vieną amžiną kaip gyvenimas tiesą: kol yra gyvas nors Vienas, neišdavęs Tėvynės; tol gyvas atminimas. Tol gyva Lietuvos ateitis.

Prieš 10 metų čia buvo išlyginta žemė. Užsodintas parkas. Tik "užmiršta" įvardytu: čia mūsų brolių ir tévų kapai. Ir "užmiršta" pasakyti: už ką ir nuo kieno rankos jie žuvo (gal užtai ir parkas beveik sunyko, kad ne tiesą, o melą jo medžiai turėjo ošti).

Štai dėl ko šiandien, liūdno ir garbus Atminimo dieną, trečioji pokario karta (7-oji vidurinė) taria: "Ateikite prie kapų visi, nes Jūs atminimas - kaip negestanti žvaigždė".

Tėvai ir seneliai sunkiai tramdė raudą, žiurėdami į einančius pačius jauniausiuosius, gimusius gyventi laisvėje. Jų rankose - šviesa. Jų širdyse - tikėjimas. Jų žodžiuose - tiesa. Ta pati Tiesa, kurios vedami liaudies meistrų iš ažuolo išskobė Ramybės Lauko Liudytą. Bet jokios skulptūros - nei akmens, nei ažuolo - neprilygs tam stebuklingam paveikslui: jauni ir gražūs, jauni ir dorai, jauni ir orūs ateina ir jiebieja viltį.

Eglė STRAZDIENĖ

Marijampolė

1995m. gegužė

TREMINTINYS

Nr. 18 (159)

8

IV YKIAI

Ką primins
ąžuolynas

Balandžio 30d. Marijampolės raj. Igliaukojė (kaip iš atlaikus) susibūrė didžiulė minia paminėti tragiškų ivykių 50-metį. Prieš pusę amžiaus NKVD, gen. Vetrovo divizija, talkinant vietas stribams ir komunistams, Igliaukos, Igliskelių, Gudelių ir Šilavoto apylinkėse sušaudė 67 taikius gyventojus.

Prie Igliaukos bažnyčios šventoriaus, netoli Neplakausomybės kryžiaus, atidengtos ir pašventintos dvi juodo graniato memorialinės lento. Jose įrašytos nužudytyų pavardės ir amžius. Tarp jų yra 14-mečių ir 70-mečių, nes egzekutoriai šaudė kiekvieną po ranka pakliuvusį vyra.

Apie 1945m. grįžusių okupantų ypatingą žiaurumą kalbėjo sovietinio genocido aukos: mons. A. Svarinskas, B. Gajauskas, V. Raibikis ir V. Akelaitis.

Po šv. Mišių ilga mašinų kolona nusitešė Beliūno miško link, o per ją [gal 2km] įėjome pėsti iki paminklinio akmens, žyminčio partizanų susirėmimo su Vetrovo divizija vietą. Čia prieš 50 metų nelygioje kovoje už Lietuvą galvas paguldė 24 partizanai. Dabar čia pasodinta 40 ąžuoliukų. Toli per mišką aidėjo tremtinių choros dainos ir giesmė "Lietuva brangi". Dalyvavusieji tarsi atsigėrė iš gilaus ir švaraus Taučios atminties šulinio.

Nei Marijampolės TV, nei laikraščių žurnalistų šiam minėjimui nebuvo. Turbūt šis istorinis puslapis pasirodė nevertas masinės informacijos darbuotoju, o galbūt - jų darbdavių dėmesio...

Ona Birutė DULINSKIENĖ

Pro memoria

Teologijos daktaras, istorikas prelatas Paulius Jatulis

Balandžio 23d. Vokietijos mieste Bad Woerishofene mirė monsinjoras Paulius Jatulis, paskutiniaisiais gyvenimo metais ējęs Vyskupo Antano Deksnio sekretoriaus pareigas. Velionis gimė 1912m. Vaibalinke. Šventintas į kunigus 1934 metais. 1939 m. Romoje studijavo teologiją, vėliau žinias gilino popiežiaus Grigaliaus universitete. 1948m. apgynė teologijos daktaro disertaciją. Ir pastoracinių, ir mokslių darbų dirbdamas, velionis domėjos Lietuvos vietovių ir bažnyčių istorija. Daug prelato P. Jatulio straipsnių pateko į išsviesuolių pastangomis išleistą vadinačią Bostono enciklopediją. Velionis visada domėjos gyvenimu Tėvynėje, o ypač prasidėjus atgimimui. Jis nuolat skaitė "Tremtinį", ne kartą parėmė jį aukomis, drąsino ganytojišku žodžiu.

Epistoralinė mūsų pažintis užsimenzgė po to, kai garbusis prelatas atkreipė dėmesį į nuolatinį "Tremtinio" korespondentų pavardes.

Paskutiniame laiške, kurį gavau pavėluotai-keistu sutapimu Jo mirties dieną, velionis raše: "Mielas prieteliai, mes abu su Vyskupu Antanu Deksniu linkime džiaugsmingo Aleliuja, geros sveikatos su Prisikėlusiojo iš mirties Viešpaties palaima!"

Netekome jautrios sielos ir didžios išminties tėvynainio, bažnyčios istoriko, sielų Ganytojo, ištikimo "Tremtinio" skaitytojo, visada jautriai atsiliepdavusio į politinių kalinių bei tremtinių gyvenimo pokyčius.

Velionio palaikai palaidoti Bad Woerishofeno kapinėse.

Tegu ilsisi jie ramybėje.

Edmundas SIMANAITIS

Tenebus užmirštas

Gavusi labai nuoširdaus mūsų redakcijos bičiulio iš Vokietijos monsinj. P. Jatulio sveikinimą, tuo pat jam išsiunčiau kelių eilucių atsakymą: "Kiek rovė neišrovė, kiek skynė, nenuuskynė, todėl, kad tu... Šventovė... Tėvynė" Maniau, supras, ką tuo noriu pasakyti, atsakydama į žinią, kad jis jau skaito knygą "Iš naujausios Lietuvos istorijos" apie Kliugero, Prunskienės ir kitų KGB tarnų veiklą. Tiesa, keista, kad visai neužrašiau jo vardo ir pavardės, lyg prisiminus, kad jis kartu su vysk. A. Deksniu, labai brangina, skaito kiekvieną mūsų žodį, stengiasi mums visur padėti.

- Paulius Jatulis jau miręs, tą patį vakarą man sako kun. K. Stakėvičius. Nesusivokiui- kaip gi? Juk ryta gavau jo laišką...

Šią netekti išgyvename liūdėdami ir užjaudami brangaus mums lietuvių monsinj. P. Jatulio artimuosius ir draugus.

Tenebus užmirštas jo atminimas.

Vanda PODERYTĖ

Prisidėkime

Prieš pušimtį metų Lietuvoje prasidėjusi antroji bolševikinė okupacija tapo žiauriu mūsų taučios išbandymu. Nuo pat pirmųjų okupacijos dienų Lietuvos įėmė veikti ginkluotų partizanų būriai. Laisvės kovotojų gretose itin aktyvūs buvo Žemaitijos partizanai. Šiais metais, liepos 19d. su kanką 50 metų nuo reikšmingos Žemaitijos partizanų istorijos datos - Virtukų mūšio. Tai sukaktiniai pažymėti Raseinių krašto istorijos muziejuje ruošiama ekspozicija. Čia kaupiami prisiminimai, dainos, fotonoutraukos, asmeniniai daiktai nuo 1990m. Tačiau norint, kad ekspozicija būtų įdomi ir įtaigi, reikia sukaupti daugiau eksponatų.

Visus, dalyvavusius partizaniniame judėjime, jų artimuosius, gimines, draugus, galinčius padėti mums dokumentine, daiktine ar fotomedžiaga, patarimais ir pasiūlymais, prašome skambinti, rašyti, atvykti į muziejų.

Ekspoziciją atidarysime ir Virtukų mūšio metines minėsime liepos 22d.

Mūsų adresas: Raseinių krašto istorijos muziejus. Muziejaus 3. Raseiniai 4400, tel. 51892, 54985.

Loreta KORDUŠIENĖ

ILSEKITES RAMYBEJE

Vladas Čarna

Balandžio 7d. mirė politinis kalinas Vladas Čarna.

Velionis gimė ir augo Tarvydų k. Pakruojo raj. Tarnavo Lietuvos kariuomenėje Radviliškyje. Sovietinėje armijoje atsikėlė tarnauti ir slaptstoti. Buvo partizanu rašyinkas.

1951m. areštuotas. Karinis tribunolas Šiaulių V. Čarną nuteisė 25m. Iki 1956m. rugėjo 15d. kalėjo Komisijos Minlageryje. Grįžęs į tėviškę, dirbo statybininku. Liūdi žmona, dukros ir sesuo.

LPKTŠ Pakruojo skyrius

Algimantas Dailydė

1926 - 1995

Balandžio 29d. į paskutinę kelionę palaidėjome buvusį tremtinį Algimantą Dailydė.

Velionis gimė 1926m. Marijampolėje, Rygiškių Jono gimnazijos mokytojų šeimoje. 1941m. birželio 14d. su motina ištremtas į Altajus kr. Barnaulo raj. Tėvas tą pačią dieną suimtas ir įkalintas Rešiotų lageryje Krasnojarsko kr. 1942m. birželį Algimantas su motina buvo ištremti į Bykovą Bulūno raj. (Jakutijoje). Iš ten Algimantas pabėgo. 1947m. sugrįžo į Lietuvą. 1949m. buvo iškustas, suimtas, kalintas Lietuvoje, o 1952m. vėl ištremtas į Jakutską, kur gyveno jo motina ir iš lagerio paleistas tėvas. Vos 30 metų sulaukęs, jau buvo II grupės invalidas. 1957m. kartu su motina, žmona ir dukrele grįžo į Lietuvą, į Marijampolę.

Tesuteikia ramybę Tau šventa kapu tyla, o Viešpats tepriglaudžia išvargintą sielą.

Eleonora Urbanavičienė, velionio mokinė

* * *

Nuoširdžiai dėkojame "Tremtinio" redakcijai, N. Pupeikienei bei šviesią atmintį išsaugojuems žmonėms, padėjusiems surasti partizano Antano Rimaičio-Pipiro palaiką užkasino vietą.

Gegužės 6d. sukako 50 metų, kai A. Rimaitis Marijampolės raj., netoli Bagotosios geležinkelio stotelės, buvo nušautas. Nors ir sodriai lyjant, susirinkome visi jo artimieji prie naujai sužydėjusio kapo. Kartu čia palaidotas tą pačią dieną su A. Rimaičiu žuves Justinas Damijonaitis (Lietuvos aviacijos lakūno Antano Damijonaičio brolis).

Džiaugiamės, kad galėjome nulenkti galvą Tėvynė karštai mylėjusiems tautos sūnumiems, pasimelstii, juos pagerbtii. O susirinkome gausus būrelis: sesrys su šeimomis, giminės ir dukra, kuri liko be tėvelio vos pusės metų būdama.

Gelių žiedai ir žvakų liepsna bylojo apie sunkų kelią į laisvę, apie Anapilio ryšį su kasdienybe.

Anelė RUDZEVIČIŪTĖ-KUPSTIENĖ

ATSILIEPKITE!

Išskau Felikso STARAKAUS, iki karo pradžios dirbusio Zubiškių k. pieninės vedėju, o vokiečių okupacijos metais - policininku Panevėžyje. 1944m. artėjant frontui, jis pasitraukė į Vakarus. Tuomet jam žinių. Ieško Pranas AIDUKAS, Ryšių 3-9, Kaučius 3031.

Skelbimai

Birželio 17d. šeštadienį, 11 val. Rumšiškėse (kultūros rūmuose) vyks tradicinis Kolymos politinių kalinių susirinkimas.

Kviečiame dalyvauti buvusius Kolymos politinius kalinius, jų vaikus, vaikaičius ir kitus artimus giminės.

10 val. Kaune prie "Kauno" kino teatro lauks autobusas ir nuveži Rumšiškes.

Mindaugas BLOZNELIS

TREMINTINYS

Vyr. redaktorė Vanda Poderytė

1995m. gegužės 12d. Nr. 18(159). SL289.

Mūsų adresas: Laisvės al. 39,
3000 Kaunas, tel. 2095 30

koresp.: Edmundas Simanaitis

lit. red.: Danutė Bartulienė, Faustė Pilipaitienė

korekt.: Audronė Kaminskienė

tech.red.: Vesta Milerienė

Kaina 70ct